

Predmet C-198/20**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

11. svibnja 2020.

Sud koji je uputio zahtjev:

Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie (Poljska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

11. svibnja 2020.

Tužitelji:

MN

DN

JN

ZN

Tuženik:

X Bank S.A.

Predmet glavnog postupka

Zahtjev za plaćanje iznosa od 46 412,79 poljskih zlota uvećanog za kamate i troškove postupka kao djelomični zahtjev zbog ništetnosti ugovora, a podredno tužitelji zahtijevaju plaćanje iznosa od 46 614,14 poljskih zlota kao djelomični zahtjev zato što potrošači nisu obvezani nepoštenim ugovornim odredbama.

Predmet i pravna osnova prethodnih pitanja

Tumačenje uvodnih izjava 11., 18. i 22. i članka 2. točke (b) Direktive 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima s obzirom na određivanje subjekata koji su obuhvaćeni zaštitom potrošača koja se propisuje tom direktivom.

Pravna je osnova prethodnih pitanja članak 19. stavak 3. točka (b) Ugovora o Europskoj uniji i članak 267. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

Prethodna pitanja

1. Treba li članak 2. točku (b) Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) (u daljnjem tekstu: Direktiva 93/13), članak 3. stavke 1. i 2., članak 4. Direktive 93/13 te njezine uvodne izjave:

– budući da potrošači moraju biti jednako zaštićeni prema usmeno sklopljenim ugovorima kao i prema pisanima, bez obzira na to jesu li u potonjima ugovorne odredbe sadržane u jednom ili u više dokumenata;

– budući da se ta procjena nepoštenosti odredaba koja se provodi u skladu s odabranim općim kriterijima, posebno u prodaji ili pružanju javnih usluga gdje se usluge pružaju kolektivno čime se u obzir uzima čimbenik solidarnosti među korisnicima, mora upotrijebiti tako da se najprije općenito ocijene različiti uključeni interesi; budući da to predstavlja uvjet o dobroj vjeri, budući da prilikom donošenja procjene o dobroj vjeri posebnu pozornost treba posvetiti jačini polazišta pregovaračkih strana, zatim je li potrošač bio naveden da prihvati odredbu i je li roba ili usluga prodana ili pružena na temelju posebne narudžbe potrošača; budući da prodavatelj robe ili pružatelj usluga možda ispunjava uvjet o dobroj vjeri ako postupuje pošteno i pravedno u odnosu na drugu stranu o čijim zakonitim interesima mora voditi računa;

– budući da bi se ugovori trebali sastavljati jasnim, razumljivim jezikom, a potrošač bi zapravo trebao dobiti mogućnost da pregleda sve odredbe te bi, u slučaju kakvih dvojbi, trebalo prevagnuti tumačenje koje je za potrošača najpovoljnije;

s obzirom na točke 16. i 21. presude Suda od 3. rujna 2015. *Horățiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA* (C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538) i točke 20. i 26. do 33. mišljenja nezavisnog odvjetnika Pedra Cruza Villalóna od 23. travnja 2015. (ECLI:EU:C:2015:271),

tumačiti na način da svi potrošači imaju pravo na zaštitu potrošača propisanu Direktivom 93/13?

Ili pak, kako je to navedeno u točki 74. presude Suda od 30. travnja 2014. u predmetu *Árpád Kásler, Hajnalka Káslerne Rábai/OTP Jelzálogbank Zrt*, (ECLI:EU:C:2014:282), pravo na zaštitu potrošača ima samo prosječni potrošač koji je uredno obaviješten i postupuje s dužnom pažnjom i razboritošću? Drugim riječima, može li nacionalni sud utvrditi nepoštenost odredbi ugovora koji je sklopio svaki potrošač ili pak može utvrditi samo nepoštenost odredbi ugovora

koji je sklopio potrošač koji se može smatrati prosječnim potrošačem koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću?

2. U slučaju da se na prvo pitanje odgovori da pravo na zaštitu potrošača na temelju Direktive 93/13 nemaju svi potrošači, nego samo prosječni potrošač koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, može li se prosječnim potrošačem koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću smatrati potrošač koji prije sklapanja ugovora o hipotekarnom kreditu indeksiranom u stranoj valuti u iznosu od 150 000,00 poljskih zlota koji se sklapa na 30 godina nije pročitao ugovor? Može li se takvom potrošaču pružiti zaštita na temelju Direktive 93/13?

3. U slučaju da se na prvo pitanje odgovori da pravo na zaštitu potrošača na temelju Direktive 93/13 nemaju svi potrošači, nego samo prosječni potrošač koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, može li se prosječnim potrošačem koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću smatrati potrošač koji, iako je pročitao nacrt ugovora o hipotekarnom kreditu indeksiranom u stranoj valuti koji se sklapa na 30 godina u iznosu od 150 000,00 poljskih zlota, nije u cijelosti razumio ugovor te unatoč tomu nije pokušao razumjeti ugovor prije njegova sklapanja, konkretno, nije se obratio drugoj ugovornoj stranci, banci, sa zahtjevom da mu pojasni ugovor i pojedinačne ugovorne odredbe? Može li se takvom potrošaču pružiti zaštita na temelju Direktive 93/13?

Navedene odredbe prava Zajednice

Direktiva 93/13: uvodne izjave 11., 18. i 22.; članci 2. i 3. i članak 4. stavak 1.

Navedene odredbe nacionalnog prava

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Građanski zakonik od 23. travnja 1964.) (Dz. U. iz 2007., poz. 459., kako je izmijenjen, u daljnjem tekstu: Građanski zakonik)

Članak 385.¹

Stavak 1. Odredbe potrošačkog ugovora koje nisu pojedinačno ugovorene nisu obvezujuće za potrošača ako mu daju prava i obveze na način koji nije u skladu s dobrim običajima i koji grubo narušava njegove interese (nedopuštene ugovorne odredbe). Ova se odredba ne odnosi na ugovorne odredbe kojima se uređuju glavna davanja stranaka, među kojima su cijena ili naknada, ako su sastavljene na nedvosmislen način.

Stavak 2. Ako neka ugovorna odredba prema stavku 1. nije obvezujuća za potrošača, u preostalom dijelu ugovor ostaje obvezujući za stranke.

Stavak 3. Odredbe ugovora koje se ne smatraju pojedinačno ugovorenima jesu one na čiji sadržaj potrošač nije imao stvaran utjecaj. To se posebno odnosi na ugovorne odredbe preuzete iz predloška ugovora koji je druga ugovorna stranka predložila potrošaču.

Stavak 4. Teret dokazivanja da je odredba pojedinačno ugovorena na onoj je stranci koja se na to poziva.

Članak 385.²

Ocjena sukladnosti ugovorne odredbe s dobrim običajima provodi se prema stanju u trenutku sklapanja ugovora, vodeći računa o njegovu sadržaju i okolnostima njegova sklapanja te uzimajući u obzir ostale ugovore povezane s ugovorom koji sadržava odredbu koja je predmet ocjene.

Članak 22.¹

Potrošač je fizička osoba koja s poduzetnikom obavlja pravnu radnju koja nije izravno povezana s njegovom poslovnom ili profesionalnom djelatnosti.

Članak 65.

Stavak 1. Očitovanja volje treba tumačiti u skladu s načelima društvenog suživota i običajima, vodeći računa o okolnostima u kojima su dana.

Stavak 2. U ugovorima treba istražiti koja je bila zajednička namjera stranaka i koji se cilj želio postići, a ne ograničiti se na doslovno značenje izraza.

Sažeti prikaz činjeničnog stanja i postupka

- 1 Tužitelji koji su potrošači sklopili su 21. srpnja 2008. na razdoblje od 360 mjeseci s pravnim prednikom banke tuženika ugovor o stambenom kreditu u iznosu od 150 000,00 poljskih zlota izraženom (indeksiranom) u švicarskim francima. Iznos kredita izraženog u švicarskim francima trebao je biti određen na temelju kupovnog tečaja za devize prema važećoj tečajnoj listi banke na dan isplate kredita. Na kredit se primjenjivala promjenjiva kamatna stopa LIBOR 3M i fiksna marža od 2,32 postotna boda. Obroci kredita bili su izraženi u švicarskim francima, a otplaćivali su se u poljskim zlotima na temelju prodajnog tečaja za devize prema važećoj tečajnoj listi banke na dan otplate.
- 2 U vrijeme sklapanja ugovora tužitelj MN studirao je pedagogiju, tužiteljica DN studirala je ekonomiju, a tužiteljica JN radila je u općinskom uredu sa završenom poljoprivrednom srednjom školom. Osoba ZN je u vrijeme sklapanja ugovora bio vozač s osnovnim obrazovanjem.
- 3 Kreditnim formalnostima prije potpisivanja ugovora o kreditu koje su odrađene telefonski i telefaksom ili poštom bavila se osoba MN, a ne osoba DN koja ima ekonomsko obrazovanje, a pritom je koristio usluge kreditnog savjetnika s kojim

se tužitelji nikada nisu susreli. Nisu svi dokumenti predani u banci, nego su poslani savjetniku. Zbog nedostatne kreditne sposobnosti osoba MN i DN, kreditni savjetnik predložio je da ugovoru pristupe roditelji osobe MN, odnosno osobe JN i ZN. Savjetnik je naveo samo jednu banku (tuženikov pravni prednik) koja im je mogla odobriti kredit u iznosu od 150 000,00 poljskih zlota, i to indeksiran samo u stranoj valuti. Tužitelji su željeli kredit pod najboljim mogućim uvjetima. Sami tužitelji nisu kontaktirali radnike banke.

- 4 Ugovor je potpisala osoba MN koja je postupala u vlastito ime i, na temelju javnobilježničke punomoći, u ime osoba DN, JN i ZN. Tužitelj MN nije pročitao dokumente u banci prije njihova potpisivanja. Po nalogu zaposlenika banke, prilikom potpisivanja ugovora provjerio je osobne podatke korisnikâ kredita i podatke o kreditiranoj nekretnini. Naveo je da ranije nije dobio nacrt ugovora i da ga nitko nije obavijestio o toj mogućnosti. Prema njegovu mišljenju, s obzirom na količinu dokumenata, nije bilo vremena za čitanje svih dokumenata. Nakon potpisivanja ugovora tužitelji MN i DN pokušali su pročitati ugovor, ali nažalost nisu ga razumjeli, a tužitelji JN i ZN nakon potpisivanja punomoći nisu više imali veze s ugovorom.
- 5 Tužitelj MN nije pokazao interes za tečajni mehanizam u ugovorima o kreditu i nije znao iz čega proizlazi promjena tečaja. Na takav se ugovor odlučio jer je to tada bio popularan oblik kredita i korisnici kredita imali su dobro mišljenje o njemu. Pokazao je interes za promjenu tečaja tek kad se obrok kredita znatno povećao. Tužitelji su s prednikom banke tuženika sklopili dodatak ugovoru o kreditu i nakon toga od prosinca 2012. otplaćuju kredit u švicarskim francima.
- 6 Tužitelji MN i DN uputili su 20. rujna 2018. banci tuženiku poziv na plaćanje i pravilno izvršenje ugovora te reklamaciju. Dana 26. rujna 2018. podnijeli su izjavu o prijeboju.
- 7 U okviru tužbe tužitelji traže da se ugovor proglašni ništetnim zbog nepoštenosti odredbi koje sadržava ugovor o kreditu.
- 8 S druge strane, tuženik zahtijeva da se tužba odbije u cijelosti i da se donese odluka o troškovima.

Glavni argumenti stranaka glavnog postupka

- 9 Tužitelji svoj zahtjev da se ugovor proglašni ništetnim temelje na nemogućnosti izmjene zakonske strukture kredita u skladu sa slobodom ugovaranja. Prema mišljenju tužiteljâ, odredbe ugovora o hipotekarnom kreditu omogućuju banci da proizvoljno i slobodno određuje tečaj (švicarski franak), a time i iznos zaduženja tužiteljâ. Stoga banka jednostrano određuje visinu salda kredita izraženog u stranoj valuti kao temelj za obračun kamata i određivanje iznosa obroka. Nadalje, tvrde da je nedopuštena indeksacija bankovnog kredita i oblikovanje indeksacije ugovoru protivno prirodi indeksacije ugovora.

- 10 Tužitelji nadalje ističu da nije utvrđen iznos kredita i da je povrijeđeno valutno načelo ako se prihvati da je riječ o kreditu izraženom u stranoj valuti, kao i nepoštenu praksu banke koja se sastoji od zavaravanja.
- 11 Tužitelji tvrde da nemogućnost izvršenja ugovora proizlazi iz nepoštenosti klauzula o konverziji koje se svode na nejasnoću predložka ugovora, nedostatak pružanja potpunih informacija u jasno sastavljenoj klauzuli o indeksaciji.
- 12 Osim toga, nepoštenost klauzule o indeksaciji potvrđuje i nepostojanje potrošačeva prava da odustane od ugovora zbog uvođenja ugovornog mehanizma povećanja iznosa njegovih činidbi.
- 13 Naposljetku, smatraju da nepoštenost proizlazi i iz nedostatka objektivnosti u određivanju tečaja švicarskog franka u svrhu namirenja ugovora. U slučaju da se prizna izuzeće nepoštenih klauzula o konverziji, zadržavanje indeksacije predstavljalo bi nedopušteni slučaj „smanjenja kojim se održava učinak”.

Sažeti prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 14 Nacionalni sud ne slaže se s argumentima o ništetnosti ugovora o kreditu indeksiranom prema općim pravilima koja proizlaze iz pretpostavki koje se ne odnose na nepoštenost ugovornih odredbi. Prilikom ispitivanja nepoštenosti ugovornih odredbi vodio se smjericama iz prethodno navedenih presuda Suda. Ako se utvrdi nepoštenost ugovornih odredbi, sud ne isključuje utvrđivanje ništetnosti ugovora zbog nemogućnosti njegova izvršenja.
- 15 Sud koji je uputio zahtjev najprije naglašava povećanje zaštite prava potrošača nakon donošenja i provedbe Direktive Vijeća 93/13 u državama članicama, a kao primjer u poljskom pravu navodi odredbe članka 385.¹ i 385.² Građanskog zakonika.
- 16 Nacionalni sud također ističe opsežnu sudsku praksu Suda u predmetima koji se odnose na kredite, uključujući indeksirane ili izražene u stranoj valuti, a u okviru te sudske prakse osobito navodi presude od 14. lipnja 2012., C-618/10 Banco Español de Crédito SA/Joaquín Calderón Camino, ECLI:EU:C:2012:349; od 15. ožujka 2012., C-453/10 Jana Pereničova i Vladislav Perenič/SOS financ spol. s r.o., ECLI:EU:C:2012:144; od 14. ožujka 2013., C-415/11 Mohammed Aziz/Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa), ECLI:EU:C:2013:164; od 26. veljače 2015., C-143/13 Bogdan Matei, Ioana Ofelia Matei/S.C. Volksbank România SA, ECLI:EU:C:2015:127; od 30. travnja 2014., C-26/13 Árpád Kásler/OTP Jelzálogbank Zrt, ECLI:EU:C:2014:282; od 21. siječnja 2015., C-482/13 Unicaja Banco, SA/Hidalgo Rueda i dr. i Caixabank SA/Manuel María Rueda Ledesma i dr., ECLI:EU:C:2015:21; od 3. prosinca 2015., C-312/14 Banif Plus Bank Zrt./Márton Lantos i Mártonné Lantos, EU:C:2015:794; od 21. prosinca 2016., spojeni predmeti C-154/15 i C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo/Cajasur Banco SAU (C-154/15), Ana María Palacios Martínez/Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA) (C-307/15),

Banco Popular Español, SA/Emil Irlés López, Teresa Torres Andreu (C-308/15), ECLI:EU:C:2016:980; od 20. rujna 2017., C-186/16 Ruxandra Paula Andriciuc i dr./Banca Românească SA, ECLI:EU:C:2017:703, od 31. svibnja 2018., C-483/16 Zsolt Sziber/ERSTE Bank Hungary Zrt, EU:C:2018:367; od 20. rujna 2018., C-51/17 OTP Bank Nyrt., OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt./Teréz Ilyés, Emil Kiss, EU:C:2018:750; od 14. ožujka 2019., C-118/17 Zsuzsanna Dunai/ERSTE Bank Hungary Zrt., EU:C:2019:207; od 26. ožujka 2019., C-70/17 i C-179/17 Abanca Corporación Bancaria SA/Albert García Salamanca Santos (C-70/17) i Bankia SA/Alfonso Antonio Lau Mendoza, V. Y. Rodríguez Ramírez (C-179/17), EU:C:2019:250 i presudu od 3. listopada 2019. Kamil Dziubak, Justyna Dziubak/Raiffeisen Bank International AG, C-260/18, ECLI:EU:C:2019:819 koja je donesena u predmetu na temelju poljskog zahtjeva za prethodnu odluku.

- 17 U okviru navedene sudske prakse Suda, nacionalni sud osobito ističe presudu od 30. travnja 2014., Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai/OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13 ECLI:EU:C:2014:282, i navodi sljedeće točke obrazloženja:

Točka 74. [...] [S]udac koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku dužan je utvrditi je li, s obzirom na sve relevantne elemente činjeničnog stanja, uključujući oglašavanje i obavijesti koje je davatelj kredita učinio dostupnima u sklopu pregovora o sklapanju ugovora o kreditu, **prosječan potrošač, koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću**, mogao ne samo saznati za razliku između prodajnog i kupovnog tečaja strane valute, koju se inače prati na tržištu vrijednosnih papira, nego i je li mogao procijeniti potencijalno značajne ekonomske posljedice koje za njega proizlaze iz primjene prodajnog tečaja na obračun rata otplate koje je u krajnjoj liniji dužan platiti, a time i ukupan trošak kredita.

- 18 Sud koji je uputio zahtjev navodi i presudu Suda od 3. rujna 2015., Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA, C-110/14 ECLI:EU:C:2015:538, i citira sljedeće točke obrazloženja:

Točka 16. U skladu s tim definicijama „potrošač” znači svaka fizička osoba koja u ugovorima obuhvaćenima tom direktivom nastupa za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije. Nadalje, „prodavatelj robe ili pružatelj usluge” znači svaka fizička ili pravna osoba koja u ugovorima obuhvaćenima Direktivom 93/13 nastupa u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije, bez obzira na to je li u javnom ili privatnom vlasništvu.

Točka 21. Kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točkama 28. do 33. svojega mišljenja, pojam „potrošač” u smislu članka 2. točke (b) Direktive 93/13 je objektivna i ne ovisi o možebitnim konkretnim saznanjima predmetne osobe ili informacijama kojima ona stvarno raspolaže.

- 19 Osim toga, sud koji je uputio zahtjev poziva se na mišljenje nezavisnog odvjetnika Pedra Cruza Villalóna od 23. travnja 2015. u predmetu C-110/14 Horațiu Ovidiu

Costea/SC Volksbank România SA ECLI:EU:C:2015:271, i osobito citira sljedeće točke:

Točka 20. Iz navedene odredbe proizlazi da je za definiranje potrošača i prodavatelja robe ili pružatelja usluga relevantno područje u kojemu pojedinac nastupa. Tako se u članku 2. točki (b) Direktive utvrđuje da potrošač znači „svaka fizička osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa za potrebe izvan okvira svojeg obrta, poduzeća i profesije”. Nasuprot tomu, u skladu s člankom 2. točkom (c), prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge) znači „svaka fizička ili pravna osoba koja u ugovorima obuhvaćenima ovom Direktivom nastupa u okviru svojeg obrta, poduzeća i profesije [...]”.

Točka 26. Čini se stoga da tekst Direktive i sudska praksa koja tumači taj akt i Direktivu 85/577 govore u prilog pojmu potrošača koji je istodobno objektivni i funkcionalan. Stoga svojstvo potrošača u slučaju neke osobe nije bitna i nepromjenjiva kategorija, nego, naprotiv, svojstvo koje se ocjenjuje ovisno o položaju u kojemu se osoba nalazi u odnosu na određeni pravni posao ili transakciju među mnogima koje može sklapati ili obavljati u svakodnevnom životu. Kako je to u vezi s pojmom potrošača iz članka 2. Direktive 85/577 u predmetu Di Pinto istaknuo nezavisni odvjetnik J. Mischo [**orig. str. 15.**] osobe na koje se ta odredba odnosi „nisu definirane *in abstracto*, nego u odnosu na ono što rade *in concreto*”, tako da ista osoba u različitim situacijama jednom može djelovati u svojstvu potrošača, a drugi put u svojstvu prodavatelja robe ili pružatelja usluga.

Točka 27. Takvo poimanje potrošača kao dionika u određenom pravnom poslu, koje ovisno o slučaju istodobno uključuje kako objektivne tako i funkcionalne elemente, potvrđeno je i u okviru Briselske konvencije; pojam potrošača u tom je okviru također bio predmet tumačenja Suda, iako je pri tumačenju Direktive, kako ću objasniti u nastavku, eventualnu analogiju potrebno prilagoditi s obzirom na različite ciljeve tih zakonskih propisa. Tako je Sud u presudi Benincasa odlučio da je za potrebe utvrđenja toga nastupa li neka osoba u svojstvu potrošača „u obzir potrebno uzeti položaj te osobe u konkretnom ugovoru u odnosu na narav i cilj tog ugovora, a ne subjektivnu situaciju navedene osobe. [...] Ista osoba može se smatrati potrošačem u okviru određenih poslova, kao i gospodarskim subjektom u okviru nekih drugih”.

Točka 28. U konačnici raspoložemo s objektivnim i funkcionalnim pojmom, čije postojanje ovisi o samo jednom kriteriju, tj. o tome nalazi li se predmetni pravni posao izvan okvira obavljanja profesionalne djelatnosti. Kako je istaknula rumunjska vlada, Direktivom doista nije predviđen nijedan dodatan kriterij za utvrđivanje svojstva potrošača. Osim toga, riječ je o pojmu koji se definira situacijski, odnosno u vezi s konkretnim pravnim poslom. Zbog toga se nijednoj osobi, zbog njezinih općih znanja ili profesije, ne može uskratiti mogućnost da u vezi s ugovorom koji se nalazi izvan okvira njezine profesionalne djelatnosti nastupi u svojstvu potrošača, nego se u obzir treba uzeti isključivo njezin položaj u odnosu na konkretni pravni posao.

Točka 29. Taj zaključak nije moguće pobiti navodima koje Volksbank temelji na duhu Direktive, osobito pozivanjem na različite uvodne izjave te direktive. Ako se Direktiva promatra sustavno, točno je da pojmovi ranjivosti i položaja podređenosti, kad je riječ o mogućnosti pregovaranja i razini informacija, čine smisao Direktive, jer se polazi od činjeničnog stanja u kojem potrošač prihvaća uvjete koje je prodavatelj robe ili pružatelj usluga unaprijed sastavio i na čiji sadržaj on ne može utjecati. Međutim, te ideje ranjivosti i podređenosti, na kojima općenito počiva cjelokupno pravo zaštite potrošača na razini Unije, nisu se **[orig. str. 16.]** uslijed normativnog definiranja pojma potrošača u pozitivnom pravu konkretizirale kao nužan preduvjet. Tako ni definicija potrošača ni bilo koja druga odredba Direktive svojstvo potrošača u određenoj situaciji ne uvjetuje neznanjem, neinformiranošću ili stvarnim položajem podređenosti.

Točka 30. Naime, mogućnost da se svojstvo potrošača u svakom pojedinačnom slučaju osporava s obzirom na iskustvo, studij, profesiju, pa čak i inteligenciju potrošača, bilo bi u suprotnosti s korisnim učinkom Direktive. Posebice odvjetnici (ili pravnici i drugi stručnjaci) ne bi imali zaštitu u mnogim aspektima svojih osobnih radnji. Kao što ističe rumunjska vlada, čak i kada je razina znanja dotične osobe usporediva s razinom znanja davatelja kredita, to ne utječe na to da njegova pregovaračka moć bude jednaka onoj koju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluga ima svaka druga fizička osoba.

Točka 31. Točno je i da je Sud u predmetu Šiba smatrao da „odvjetnici imaju visoku razinu strukovnog znanja koje potrošači nužno nemaju”. Međutim, ta su se razmatranja odnosila na situaciju u kojoj je dotični odvjetnik „u okviru svoje profesionalne djelatnosti uz naknadu pruža[o] pravne usluge fizičkoj osobi koja djeluje u privatne svrhe” i zbog toga je on prodavatelj (robe) ili pružatelj (usluge) u smislu članka 2. točke (c) Direktive.

Točka 32. Osim toga, posljedica tumačenja koje predlaže Volksbank bila bi nepriznavanje svojstva potrošača svim onim osobama koje su u trenutku sklapanja ugovora koristile pravnu ili drugu vrstu stručne pomoći.

Točka 33. S druge strane, Sud je, kada je riječ od područjima koja se razlikuju od područja Direktive, odbacio utjecaj znanja ili konkretne situacije predmetne osobe ako nije ispunjen objektivan zahtjev da je riječ o djelatnosti koja se nalazi izvan okvira profesionalne djelatnosti predmetne osobe. To je bio slučaj s Direktivom 85/577, u vezi s kojom je iz presude Di Pinto jasno da, kada osoba nastupa u okviru svoje profesionalne djelatnosti, ona neće izgubiti svoje svojstvo prodavatelja robe ili pružatelja usluga zbog stvarnog neznanja u konkretnom slučaju.

- 20 Uzimajući u obzir presudu Árpád Kásler, Hajnalka Káslerné Rábai, osobito njezinu točku 74., s obzirom na činjenične okolnosti u ovom predmetu u kojima je samo jedan od potrošača (MN) potpisivao ugovor o kreditu bez čitanja, sud je iznio dvojbu u pogledu toga može li se takvom potrošaču (takvim potrošačima) dodijeliti zaštita na temelju Direktive 93/13.

- 21 Budući da dio potrošača uopće ne sklapa takve ugovore ili ih sklapa vrlo rijetko, može se činiti da prilikom sklapanja takvog ugovora potrošač mora pokazati natprosječan interes za ugovorne odredbe i natprosječnu brigu za svoje interese. Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, potrošača koji ugovor kao što je onaj o kojem je riječ u ovom predmetu nije pročitao prije njegova potpisivanja, kao i potrošača koji je pročitao takav ugovor i nije ga razumio, a unatoč tomu nije se potrudio da ga razumije, ne može se smatrati prosječnim potrošačem koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću. Slijedom toga, sud koji je uputio zahtjev dvoji u pogledu toga može li se potrošačima kao što su oni o kojima je riječ u glavnom postupku dodijeliti zaštita potrošača i može li utvrditi nepoštenost odredbi ugovora koji je sklopio takav potrošač.
- 22 Sud koji je uputio zahtjev uzeo je u obzir da se, s jedne strane, ni člankom 2. točkom (b) Direktive 93/13 ni člankom 22.¹ Građanskog zakonika doslovno, u definiciji potrošača, potrošaču ne propisuju nikakvi uvjeti, navodi se samo da je riječ o fizičkoj osobi koja sklapa ugovor koji nije povezan s gospodarskom djelatnošću. Isto tako, u točki 21. presude Suda od 3. rujna 2015. Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA, C-110/14, ECLI:EU:C:2015:538, navodi se da je pojam potrošač objektivan i ne ovisi o možebitnim konkretnim saznanjima predmetne osobe ili informacijama kojima ona stvarno raspolaže. Treba istaknuti stajališta nezavisnog odvjetnika Pedra Cruza Villalóna iz točke 74. njegova mišljenja u predmetu C-110/14, Horațiu Ovidiu Costea/SC Volksbank România SA, ECLI:EU:C:2015:271. S druge strane, u nacionalnoj sudskoj praksi i sudskoj praksi Suda navodi se da mjerilo ne treba biti svaki potrošač, nego prosječni potrošač koji je u razumnoj mjeri obaviješten, razborit i oprezan. To je izričito navedeno u točki 74. odluke C-26/13 ECLI:EU:C:2014:282.
- 23 Treba napomenuti da se u uvodnoj izjavi 18. kasnije Direktive 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. o nepoštenoj poslovnoj praksi poslovnog subjekta u odnosu prema potrošaču na unutarnjem tržištu i o izmjeni Direktive Vijeća 84/450/EEZ, direktiva 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredbe (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća izričito navodi da mjerilo treba biti prosječan potrošač koji je u razumnoj mjeri obaviješten, pažljiv i oprezan, uzimajući u obzir socijalne, kulturne i jezične čimbenike (uzimajući u obzir obilježja potrošača koja ga čine posebno ranjivim u odnosu na nepoštenu poslovnu praksu).
- 24 U tom pogledu treba dodati da se člankom 4. stavkom 1. Direktive 93/13 (u engleskoj i njemačkoj verziji) nalaže da se prilikom ispitivanja nepoštenosti ugovornih odredbi u obzir uzme vrsta robe i usluga na koje se odnosi ugovor, kao i sve okolnosti njegova sklapanja. Isto tako, člankom 65. stavkom 1. i člankom 385.² Građanskog zakonika nalaže se da se uzmu u obzir okolnosti sklapanja ugovora.
- 25 S obzirom na navedeno, sud koji je uputio zahtjev smatra da se ne mogu zanemariti okolnosti kao što su priroda predmeta ugovora, vrijednost i trajanje ugovora o hipotekarnom kreditu (150 000 poljskih zlota, 30 godina), iznos kredita

indeksiran u stranoj valuti. Važne su i okolnosti koje prate potpisivanje tog ugovora, odnosno to da su ga potrošači potpisali bez čitanja, da se unatoč tomu što ga nisu razumjeli, nisu ni potrudili razumjeti potpisani ugovor.

- 26 U tim okolnostima sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome može li se zaštita potrošača dodijeliti svakom potrošaču ili samo prosječnom potrošaču koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću. Drugim riječima, može li sud smatrati nepoštenima odredbe ugovora koji je sklopio potrošač koji se ne može kvalificirati kao prosječni potrošač koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću.
- 27 S jedne strane, čini se opravdanim zaštititi svakog potrošača od mogućih nepoštenih odredbi u ugovoru, čak i potrošača koji se ne ponaša sasvim razumno (ne čita ugovor prije njegova potpisivanja ili ne razumije ugovor a istodobno ne poduzima mjere kako bi ga razumio). Kad bi se zaštita pružila i takvom potrošaču, to bi potaknulo prodavatelje robe ili pružatelje usluga da se suzdrže od korištenja nepoštenih odredbi u ugovorima. To bi išlo u prilog pružanju zaštite potrošača svim potrošačima bez iznimke.
- 28 S druge strane, pružanje zaštite potrošača potrošaču koji nije pročitao ugovor prije njegova potpisivanja ili nije razumio ugovor koji sklapa i unatoč tomu ga je sklopio te se nije potrudio razumjeti ugovor (osobito ugovor kao što je onaj o kojem je riječ u ovom predmetu) može dovesti do situacije da se potrošač nakon više godina može pozvati na nepoštenost ugovora ako od njega ne ostvaruje korist koju je očekivao. Potrošač bi se tada mogao osloboditi rizika (u ovom slučaju rizika promjene tečaja) koji je dobrovoljno preuzeo prilikom sklapanja ugovora. To je protivno načelu sigurnosti pravnog prometa, stabilnosti ugovorâ, načelu *pacta sunt servanda*. Osim toga, Direktiva 93/13 nije donesena kako bi se primjenjivala na višegodišnje složene financijske obveze što, prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, također treba uzeti u obzir prilikom odgovaranja na postavljena prethodna pitanja.
- 29 Nacionalni sud ispitao je sudsku praksu Suda, ali nije pronašao izričit odgovor na prethodna pitanja iz ovog zahtjeva; nije pronašao ni dostatne smjernice koje bi sudu koji je uputio zahtjev omogućile da samostalno riješi poteškoće koje su predmet prethodnih pitanja. Stoga je nacionalni sud odlučio uputiti Sudu prethodna pitanja.
- 30 U okviru odgovora na prvo pitanje, nacionalni sud ističe dvojbu u pogledu granica zaštite potrošača. Treba odvagati suprotstavljene vrijednosti zaštite potrošača i načela sigurnosti pravnog prometa, stabilnosti ugovorâ, *pacta sunt servanda*. U slučaju da Sud zaključi da pravo na zaštitu potrošača nemaju svi potrošači, nego samo potrošač koji se može smatrati prosječnim potrošačem koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, sud koji je uputio zahtjev navodi da smatra da prilikom odgovaranja na drugo pitanje treba utvrditi da se potrošača koji ugovor o hipotekarnom kreditu indeksiranom u stranoj valuti kao što je onaj o kojem je riječ u ovom predmetu nije pročitao prije njegova

potpisivanja, kao i potrošača koji je pročitao takav ugovor i nije ga razumio, a unatoč tomu nije se potrudio da ga razumije, ne može smatrati prosječnim potrošačem koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću. Slijedom toga, treba odgovoriti da potrošač koji je bez čitanja potpisao ugovor kao što je onaj o kojem je riječ u ovom predmetu nema pravo na zaštitu potrošača jer se ne može ispitivati nepoštenost odredbi takvog ugovora.

RADNI DOKUMENT